

СОЛУНСКА БРАЋА ЋИРИЛО И МЕТОДИЈЕ НА ЛЕСТВИЦАМ ОД СВЕТОВНОГ ДО СЛОВЕНСКИХ АПОСТОЛА ХРИШЋАНСТВА

Видан Николић¹

Универзитет у Крагујевцу

vidnik@ucfu.kg.ac.rs

*Оно је само истинито у хришћанском учењу
што су сви веровали свагда, свугде и једнодушно.*

Vicentii: Commonitorium

1. Увод. У овом раду говори се о Солунској браћи Ћирилу и Методију, који су се у раној младости одрекли уживања световног живота и определили се за пут којим се стиче божанска мудрост. Стекавши широко образовање, Ћирило и Методије су се спремали за мисионарски рад у ширењу хришћанства и писмености међу паганима. На позив кнеза Рагислава у другој половини IX века отишли су у Моравску, „где веру благочастиву распростреше и утврдише, а књиге умножише и дадоше их свештеницима“. Пошто су извршили једну од највећих мисија међу паганским Словенима – ширили су хришћанство и писменост – Солунска браћа су се успињали лествицама на којима „Дух Свети од простих прави мудре“, а од мудрих су постали „Свети Кирил и Методије Равноапостолни“.

2. Иако су потекли из богате и угледне византијске властелинске породице која им је могла обезбедити високу војну или државну функцију, браћа Ћирило и Методије су се у најранијем детињству одрекли благодети свакодневног профаног живота и тражили су нове духовне путеве. Определени су се за пут науке, тежак и мукотрпан рад, за живот са великим физичким и духовним изазовима, живот са одрицањима и бескрајним странствовањима – где је требало да се на лествицама од световног успну до апостола хришћанства.

2.1. О путу на коме се стиче божанска мудрост и то само за изабране, сведочи и *Житије Ћирилово*:

Кад је био дечак од седам година, он усни сан, па исприча оцу и мајци и рече:

¹ Овај рад је урађен у оквиру пројекта „Настава и учење – проблеми, циљеви и перспективе“, број 179026, који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

– Стратег ми је, сакупивши све девојке нашега града, казао: ‘Изабери од њих коју желиш себи за животну сапутницу и помоћницу према себи’. Ја сам, пак, погледао и све промотрио и угледао једну, од свих најлепшу, светла лица, богато украшену златним огрлицама и бисерјем и свакојаким накитом. Име јој је било Софија, тј. мудрост. Њу изабрах. (Стојановић-Ђорђевић 1986: 27)

2.2. Како је већ по Божанском провиђењу био опредељен за пут науке, Ћирило је и сам ревносно ишао стазом која му је постављена:

Када су га дали на школовање, напредовао је боље у наукама него сви други ученици задивљујући све схватањем и ванредним успехом у вештинама. (Стојановић-Ђорђевић 1986: 27)

3. Предуслови мисионарског рада Солунске браће. Поред Ћирила и његов брат Меодије је стекао за то време највише образовање у Византији. Касније – као позната Солунска браћа – истакли су се на разним виским државни дужностима и спремали се за мисионарски рад међу паганским народима да шире идеје хришћанства.

3.1. Пошто су се у IX веку пагански Словени налазе у „тампон зони“ између Византије на истоку (чија је моћ полако јењавала) и Франака на западу (који су били у експанзији), да би се политички и духовно осамослатило јер је био у непосредном суседству са Франачком, крајем 862. године, моравски кнез Рагислав тражи од византијског цара Михаила да му овај помогне и пошаље проповеднике и мисионаре у Велику Моравску, да дођу са словенским књигама из којих би се служба вршила на народном словенском језику.

3.2. О далеквидости кнеза Рагислава (који ће касније и сам постати светац), налазимо сведочанство у *Житију Методијевог*:

Догоди се тих дана да Рагислав, кнез словенски са Сватоплуком послаше из Моравске цару Михаилу поруку са овим речима: ‘Божијом милошћу здрави смо, и к нама су дошли многи учитељи-хришћани од Влаха и од Грка и од Немаца, учећи нас различито. А ми Словени смо прост пук и немамо никога који би нас упутио на истину и разумно објаснио. Зато, добри господару, пошаљи таква мужа који би нас уредио у свакој правди’. (Стојановић-Ђорђевић 1986: 33)

3.3. Десило се да је и византијски цар Михаило имао интереса да пошаље мисионаре да међу Словенима шире хришћанство и писменост, а преко тога и да се непосредно шири византијски утицај. Пошто је осећао да у новим историјским околностима почео да опада утицај моћне Византије, и мудри цар је тражио начина да се његова држава одржи и на овај начин. Он је водио рачуна и о избору мисионара за тако важан задатак.

Цар Михаило није случајно одабрао баш Словенску браћу за ову мисију, јер је, вероватно, знао да су браћа већ радила на словенском писму, те су, можда, нешто и превела. Основу овог старословенског језика (како се у науци назива) чини народни језик који се данас нигде не говори. То је, у ствари, један јужнословенски дијалекат којим се говорило од Солуна на запад ка Костуру, и на исток ка Цариграду. (Трифунуовић 1990: 10)

4. Солунска браћа међу паганским Словенима. Како су знали дијалекат Словена у околини Солуна, Тирило и Методије на старословенском језику спремају црквене књиге и одазивају се позиву кнеза Растислава и дођу међу паганске Словене у Моравску, „где веру блгочастиву распростреше и утврдише, а књиге умножише и дадоше их свештеницима“.

4.1.

Historijska svjedočanstva, domaća i strana, pripominju više puta, kolika radost bješe obvladala slovenskimi narodi, kada su po prvi put slušali, da se na narodnom jeziku, koji oni razmiju, pjeva slava božja; sami Niemci tuže se, da se u Panoniji, po što je onamo Metod došao, njihove crkve opustjele, jer je sav sviet uljegao u slovjenske hramove. (Јагић 1953: 238)

4.2. То како су Солунска браћа провели свој мисионарски рад на ширењу хришћанства и писмености међу паганским Словенима познато је историји (општој и црквеној) и прешло је с правом у легенду. Њихова мисија постаје највећи цивилизацијски корак који чине словенска племена (народи) у добијању нове вере и највећег цивилизацијског достигнућа – писмености. Тиме Словени улазе у онај цивилизацијски круг народа који ће кристализовати свој дух у једној светској религији и оформити књижевност (читај: књижевности) на великом размеђу Истока и Запада. Без те везе коју чини словенски дух између различитих култура данас се свет не би могао ни замислити.

4.3. Ватрослав Јагић, једна од најбољих зналаца културне мисије Солунске браће, о њиховом првом деловању међу Словенима каже:

Metodijeva je moravska crkva bila slovenska po jeziku, po duhu i grčkim obredima. Da li je već sada bilo i takvih sveštenika, koji su čitali misu slovenskim jezikom po obredu rimskom, t.j. da li je već bilo i takvih knjiga, nije lako kazati. (Јагић 1948: 400)

5. Одједи мисионарског рада Солунске браће међу Србима. У српској традицији је познат мисионарски рад Солунске браће и може се с правом тврдити да међу словенским православним народима вероватно спадају у оне који су највише елемената који их везују за живот и рад познатих просветитеља. Како ћемо то видети касније, Тирило и Методије се поштују као празници у годишњем календару (као сећања на битније датуме њиховог живота) и као крсна слава, њихови канонизовани ликови су насликани на фрескама и иконама, јављају се у изрекама као синоними писмености и просветитељства, посвећене су име имена институција и улица, али – што је необично – нема храмова који су им посвећени.

5.1. Дакле, има неких особености у српској традицији које их издвајају у односу на друге словенске народе. То је један посебан дан у години – **крсна слава** – који се везује за светковину када је нека фамилија примила хришћанство од Тирила и Методија или њихових ученика.

5.2.

Сваки Србин има по један дан у години кога он слави, и то се зове *крсно име*, *свети*, *свето*, и *благ дан*. Домаћин се стара и припрема за цијелу годину како ће и с чим ће прославити крсно име. (Карацић 1977, s.v. *крсно име*)

Крсна слава (слава, служба, крсно име, итд.) обичај да поједини породице и родови сматрају својим заштитником једног хришћанског светитеља и прослављају уз посебне обреде и гозбу његов празник. Слава је веома обиман комплекс обичаја и обреда са много обласних разлика у схватању и извођењу. (*О крсном имену* 1985: 5)

Славу не ваља мењати. Слава се наслеђује и слави се по крви (тј. по мушкој линији) или ређе по земљи (ако је неко дошао на женин мираз).

5.3. За лакше разумевање мисионарског рада Солунске браће, тј. деловање њихових ученика међу Србима, треба се осврнути на предисторију религијског живота Срба пре доласка Тирила и Методија. Али, не треба занемарити, и оно што ће се касније десити, имало је утицаја на формирање става према мисионарском раду Солунске браће. Зато што су Срби дуго били у ропству под Турцима, а званична црква је опстајала на маргинама освајача, онда је народна религија помешала се са митологијом и у таквој симбиози опстајала на овом простору. То је у великој мери омогућило да пагански сегменти опстану у хришћанским обичајима.

5.4. Покрштавање Срба се вршило постепено и у склопу дугог покрштавања осталих словенских племена на Балкану. Било је покушаја да се Срби уведу у хришћанство, али то пре IX века није имало већег одјека јер је паганство било врло јако. Чак ни један покушај у време цара Ираклија у Византији није донео успеха. Тада на сцену ступају мисионари Тирило и Методије,

Успехом овог другог покрштавања Срба омогућен је и појавом рада свете браће Кирила и Методија и њихових ученика. Стварањем словенског писма и превођење Светог писма и богослужбених књига на словенски језик омогућило је да се широке словенске масе више заинтересују за хришћанство и да га почну боље схватати. (*Слијепчевић* 1991: 35)

5.5. Данас се у српском православном календару сећање на Свету Солунску браћу налази у два велика празника, то су они празници исписани црвеним словом (посебно се празнују). По чему припада посебно место Тирилу и Методију? Одговор је јасан: прво – по хришћанству, друго – по писмености. Дакле, прво, највиши је домет увести човека да буде верујући, да се одвоји од свега другог света духом и сигирношћу коју му даје вера. И друго, како је речено, писменост – јер писмен човек је тек човек. Изрека каже: „Бити писмен, бити свој!“ Како је речено, на том писму су постављени темељи словенских култура, без којих би данас светска цивилизација била сиромашнија за оно што чини особености једног света који је у култури у уметности, у духу, оставио велике ствараоце и дела. И појединачно, касније, сви нроди у оштем словенском духу, који се зачиње од Солунске браће. За неписмена човека у српској традицији постоји изрека: „Слијеп код очију“.

6. Солунска браћа на лествици од световног до светог. Пошто су извршили једну од највећих мисија међу паганским Словенима – ширили су хришћанство и писменост – Солунска браћа су се успињала лествицама на којима „Дух Свети од простих прави мудре“, а од мудрих су постали „Свети Кирил и Методије Равноапостолни“.

Заслужно место у календару Солунска браћа су стекла прегалаштвом и једном од највећих мисија међу Словенским народима. Наш задатак је да видимо како се неговао култ Солунске браће у српској традицији, коју не треба одвајати од словенске опште културе, али има неких нијанси које је чине особеном због истријских и друштвених околности кроз десет векова развоја од мисије Тирила и Методија међу Словенима.

7. Шта је црквени календар?

Календар представља један део тајанствене Књиге Живота (Откровење 3, 5), само један део, јер не садржи сва него само нека имена оних безбројних блажених душа, које одушевљено за Христом пођоше, Христов закон испунише, и Христово вечно царство наследише. Сва имена њихова нама знана и незнана, записана у небеску Књигу Живота. А наш Календар је само један део, један делић, те огромне Књиге Живота која је у целости позната само Судији Вечном и Свезнајућем. (Николај 2007: 969)

7.1. Какав је био однос према календару у раној младости будућег српског свеца владике Николаја (Велимировића)?

Календар је прва књига, коју сам ја у детињству видео и у руке узео. Она је код нас у селу стајала за иконом, и с поштовањем се узимала у руке и опет остављала на своје место. Тајанствена и, за мене у то време, чаробна књига имена, самих имена, без видљиве саджине и објашњења. Ни слутио нисам, како велику садржину скривају та имена. Та књига ме је очаравала; ја сам је поштовао без знања и волео без разумевања. Чар те књиге лежао је, изгледа, баш у именима, у самим голим именима. Шта би значила та имена? Сада бих на то могао одговорити: значе, да је личност – све. Све што је околу и поред и на личности са вечног видика нити се броји нити рачуна; царства и државе, блага и круне, направе и културе, части и славе – све је то потчињено личности, ништавно према личности.

7.2. Зашто се веже светитељска личност?

Светитељска личност јесте Христов карактер душе, више или мање поновљен у многима и многима. Светитељи су очишћена огледала, у којима се огледа красота и сила величанствене личности Христове. Они су род на Дрвету Живота, Дрво је Христос, а род су светитељи. Дрво се познаје по роду, јер 'дрво добо родове добре рађа' (Мат. 7. 17). Или, ако грождје на чокоту, тако су светитељи узрели на Христу. Или, што еј сунце усред звезда и цар усред великаша својих, то је Христос усред светитеља. Има два пута и оба права: од Христа ка светитељима, и од светитеља ка Христу. Хрстом с еобјашњавају светитељи, светитељи се доказује Христос. (Николај 2007: 969)

8. Пошто светац у календару има само своје име, где се налази оно што је учинио својим деловањем за хришћанство? Зато се о свецима налази више у прологу, овде у Охродском прологу владике Николаја. „По садржани својој Пролог није друго до развијен и објашњен Календар.“ Пролог је вековна читанка православних народа. Овом читаанком васпитавали су се православни народи кроз дуга столећа тешких искушења у ропству и у слободи. И кроз сва та дуга столећа православни народи, васпитавана на Прологу, давали су

многобројна небеске карактере светитеља и витеза правде Божје, који су својим примером светлили народима и руководили народе“ (Николај 2007: 969).

8.1. Солунска браћа су испољила многе духовне врлине по којима им је припало место у календару. Ево једног од тих детаља:

Умирући, св. Кирил препоручује брату своме, да бодар буде и јак у борби са противницима православља [хришћанства] и да не клоне у раду, него да свима силама настоји изобличити лажне учитеље и привести их свјести, привести их к јединству у вјери, а Богу се молитвом обраћа, ‘да уништи јерес тријезичника и да доведе све да једино мисле у истини ој вјери и у правом исповједању’. (Милаш 1985: 369)

Методије је умро 885. године у Моравској. Његове последње речи биле су:

Љубазни моји, ви знате како су силни и злобни јеретици, ви знате да они, изврћући божију ријеч, гледају само да напоје ближње своје лажном нечистом науком, ви знате средства којима с еони служе: убеђивањем за незналице, силом за слабе. Ја се надам у вас и молим се за вас; молим се да сложни будете противу тих средстава, надам се да ви, који сте основани на камену апостолске науке, на коме је основана и сама црква, нећете се занети њиховим речима, нећете се саблазнити њиховим ласкама, нећете попустити у борби; сећајте се речи св. Павла: не бојте се оних који убијају тело, јер душу нису кадри убити. (Милаш 1985: 353)

8.2. Шта пише у *Прологу* владике Николаја о Ћирилу и Методију?

Св. Кирил и Методије Равноапостолни. Браћа рођена, родом из Солуна, од родитеља знаменитих и богатих, Лава и Марије. Старији брат Методије као официр проведе 10 година међу Словенима (Македонским) и тако научи словенски језик. Потом се Методије удаљи у гору Олимп и предаде монашком подвигу. Ту му се придружи доцније и Кирил (Константин)...“ (Николај 2007: 334)

У *Молитви* која се чита на дан Свете Солунске браће садржи се и историјат њиховог мисонарског деловања (Николај 2007: 335):

Муслимански вођи питали Кирила:
 Каква би то лица три у Богу била?
 Ако је Бог један, откуда три лица?
 Нап је Бог једини, ваша су тројица!
 Одговара Кирил: није тако, није,
 Но к’о сјајно сунце што у подне грије,
 Па светлост, топлоту, и круг свој имаде,
 То је бледа слика божанске Тријаде.
 Три божанска лица а једна суштина
 Кроз Христа је ова јављена истина.
 Никад смртан човек ово не докучи,
 Ово сам Бог јави, ово Црква учи.

9. У српском православном календару Солунска браћа добијају улогу домаћих светаца и имају посебну улогу у очувању не само верског него и националног и културног идентитета у свим историјским менама.

Ево шта о томе говори Миле Недељковић у *Календару српских народних обичаја и веровања* (за 1995. годину):

Векови највећег незнања су изнедрвали најбоља духовна упоришта. Налазећи се под управом туђих империја које су наметале своје религије, српски народ је све до обнове властите државе под Карађорђе, у правом смислу речи водио, често безизалзну битку за етничко, верско и културно очување. (Недељковић 1994: 38)

9.1. У времену, како се то често каже поетски, „кад су живи завидели мртвима“, кад је све било изгубљено и у потпуном мраку, једини трачак наде који је нудио опстанак била је хришћанска вера, она коју су установила Солунска браћа. Зато не изненађује када се данас славе свеци за борбу установљење и очување хришћанства Солунска браће се узимају као домаћи свеци који су сврстани у *Србљак*. „У фрушкогорском манастиру Раковцу (1714) јеромонах Максим је, колико се зна, први сабрао у једну (рукописну) књигу похвалне песме српским владарима светитељима, названу *Србљак*, која је била не само подсетник на заслужна лица наше [српске] историје и културе већ, у том времену нарочито, именик наше етничке постојансоти и духовног идентитета“ (Недељковић 1994: 38).

9.2. У српском православном календару Солунској браћи су посвећена два велика празника:

(1) **Свети Кирил Словенски**, у народном календару назван *Ђириловдан*, 14. фебруара по старом, односно 27. фебруара по новом календару.

(2) **Света браћа Ђирило и Методије** – овај велики празник у српском календару се празнује (11) 24. маја.

10. У *Србљаку* за понедељак, 27. фебруар (1995. године) за празник Кирил Словенски стоји:

КИРИЛ СЛОВЕНСКИ – Састављач прве словенске азбуке (863. године), учени Константин, родом Солуњанин, у калуђерству наречени Ђирило (замонашен 867. године у Риму), умро је на данашњи дан (14. фебруара по старом календару) 869. године. Са братом Методијем проповедао је хришћанство у Моравској, утемељивши словенски језик као богослужбени и превевши у православну веру много Словена. Зато се у Цркви ова Солунска браћа сматрају *Словенским Апостолима*. (Недељковић 1994: 43)

Празник Свети Кирил Словенски се назива у народу *Ђириловдан*.

Ђириловдан 15. (27) фебруар. – Седме године на почетку свог мисионарског рада међу Словенима, на данашњи дан 869. године је умро у Риму Константин Филозоф, замонашен две године раније под именом Кирил, а у народу познат као Ђирило.

У Срба се овај дан слави под називом *Ћириловдан*. У вековима ропства је наш неписмени народ сачувао успомену на овог творца словенске писмености, доводећи га на дирљив начин у везу са – храном. Хришћанска симболика њиве божије и духовне хране су преточене у српским народним обичајима у чин имитативне магије, ради заштите пшенице и других житних усева и плодова од птица грабљивица. Наиме, на Ћириловдан је био обичај код наших сељака да се изостави употреба кашике при јелу – да не би птице затирале усеве, а из истог разлога је требало први залогај узети жмурећи (да птице не могу да угледају посејана зрна, као ни, касније, плодове у пољу). Тако је овај дан уводни у тежачком старању о летини, јер се, због птица, прва бразда изоравала ћутећи, а при сејању се прва прегршт семена бацала ван оранице као жртва птицама.

У Левчу и Темнићу се Ћириловдан празнује под називом *Ћирик*, а у Банату се још може чути и назив *Ћирић*. Ћириловдан је и крсно име појединих наших родова. (Недељковић 1994: 125)

11. У Србљаку за недељу, 7. мај (1994. годину) за празник **Кирил Словенски и Методије** стоји:

Данас је недеља мироносица (покретни празник, који пада петнаестог дана по Ускрсу, када с у цркви чува спомен на Словенске Апостоле, славну Солунску браћу Ћирила и Методија, чији је главни помен 24. маја. Како је ове године мироносна недеља пала овог датума, то је данашњи благдан у цркви посвећен њима.

Света браћа Ћирило и Методије. – Овај велики празник у српском календару се празнује (11) 24. мај. То је празник који је установљен у Русији као Дан словенске писмености приликом прославе хиљадугодишњице освећења словенског језика 1863. године. Тај дан је, „по својој природи светковина једанаест векова наше културе и писмености, али, још више од тога, и много дуже од тога – празновање самоникле, и по свему самобитне, духовне батине. (Недељковић 1994: 205)

Три наша насеља – Затон у Црној Гори, Црвена Река у Белепаланачкој котлини и Бешеново на Фрушкој гори у Срему – тешко да имају много тога заједничког. Свако је особено и у географском, климатском и у привредном погледу. Чак, тако разбацана и међусобно удаљена, тешко да знају једно за друго. Па ипак, та три места имају нешто по чему су иста. Наиме, од старине, у њима се на данашњи дан одржавају светковине места, *литије* или *заветине*.

Ако покушамо на тренутак да дочарамо слику како је то могло изгледати почетком овог века, или које столеће раније, наћи ћемо се пред малим чудом. Обични и мучни, безмало одреда сви неписмени, сељаци ових насеља, свечано и простодушно, окупљени око каквог освештаног дуба или закрштеног дрвета, празнују – словенске апостоле Ћирила и Методија, утемељиваче наше писмености и културе. Што је још чудније, то чине на древан начин, сачуван из словенске прадомовине, по духу сасвим пагански, какав су Ћирило и Методије са својим ученицима безуспешно настојали да искорене.

Али, то је наш народни живот и такви су обредна пракса и усмено предање наших веровања и светковина.

Осим што се на данашњи дан одржавају заветине у неким насељима, Ћирило и Методије су и крсно име (слава) појединих родова. (Недељковић 1994: 205)

12. Календар српске православне цркве уклапа се у онај датум који је општесловенски празник.

12.1.

Сав њихов [Солунске браће] је везан за словенску културу: његов [Кирилов] професор, патријарх Фотије, јесте преко њих двојице покрститељ словенских народа. Спомен Кирилов се празнује 15 (27) фебруара, а спомиње се заједно са братом Методијем 11 (24) маја.

Празник њиховог заједничког спомена установљен је најприје у Русији 1863. кад је слављена хуљадугодишњица моравске мисије и освећења словенског језика, празник је одмах прихваћен и код других словенских народа, па и неправославних. (Калезић 1989)

Дан словенске писмености је „по својој природи светковина једанаест векова наше културе и писмености, али, још више од тога, и много дуже од тога – празновање самоникле, и по свему самобитне, духовне баштине“ (Недељковић 1994: 205).

Тај дан славила се хиљадугодишњица словенских апостола: „славило је више до осамдесет милиона словенских хришћана без разлике имена и исповести – од Прага до мирног мора – од Балтијског мора па до Солуна“ (Мекензи – Ирби 1868: 836).

12.2. Васељески патријарх Димитрије I, 1985. године, рекао је:

Све манифестације којима је циљ поштовање, успомене светитеља Методија и његова брата Ћирила, ‘равноапостолних’ и ‘просветитеља’ наше словенске православне браће, у првом реду занимају Васељенску патријаршију. Она је ова два изузетна мужа послала на север, с мисијом да проповедају распетог и васкрслога Христа и да народе оних крајева просветле правом вером. Два светитеља нису само испунила своју верску мисију, већ су тим народима показали начин како да развију своју културу као своју националну посебност. (Дурковић-Јакшић 1986: 7)

13. Не треба данас занемарити важност просветитељског рада Солунске браће. Петар Ђорђић Солунску браћу Ћирила и Методија назива „зачетници и заточници словенске писмености“ (Ђорђић 1975: 8), али могло би се истаћи да су они заговорници првих школа и модела како васпитати своје ученике.

13.1.

Smrću Konstantina-Ćirila, ovog zaista genijalnog čoveka sa visokim idelanim poletim i smelom inicijativom u jendom epohalnom kulturnom delu, svršava se prvi akt drame, čije veliko značenje u svojim posledicama traje u najvećem delu slovenckog sveta do dana današnjega. Nastavak dela, započetog mladim bratom, dođe sada u ruke Metodijeve i dobi ubrzo znatno drugojačiji značaj. Idealni Konstantin ustupa mesto Metodiju, čoveku praktične energije, pod čijim rukovodstvom planovi Konstantinovi dolaze bar delimice do realizacije. U Konstantina preotimahu mah idealne težnje njegova srca punog oduševljenja; njegova je blaga nežna duša najvolela uklanjati s ekonfliktima, ne protiviti se jakim otporima. Kada Metodije dobi u ruke zavetni posao, ne da ga iz ruku, dok ga svojom snažnom ustrajnosti ne uvede po mogućnosti u život, unatoč svim smetnjama, opomenama, pretnjama. (Jagić 1948: 397)

13.2. За нас је од важности колико су Солунска браћа оспособили своје ученике да насатаве њихов рада на ширењу хришћанства и писмености. Данас се може говорити о

више школа које су анставили ученици Ћирила и Методија, али се може говорити о оним ученицима који су ако свециии нашли своје место у црквеном календару:

13.2.1. Посебно место заузима свети Климент:

Grčka je legenda nakitila Klimenta svima vrlinama jednoga umnog arhijereja sa širokim religiozno-prosvetnim pogledima, prikazujući ga kao kulturnog čoveka, koji ej vodio računa i materijalnim potrebštinama svojega anroda, unapređujući raznim redstvima njegovo blagostanje. Ovako on lebdi još i danas pred našim očima kao jedan meteor... (Јагић 1948: 420)

13.2.2. Међутим, помиње се још један ученик Солунске браће који је постао светац:

Kliment nije bio jedinac, koji izgnan iz Moravske dođe u Bugarsku; pratio ga je na čitavom putu Naum, njegov adrug, pače, kako neki misle, njegov rođeni brat. (Јагић 1948: 423)

14. У *Служби Ћирилу* од непознатог аутора показује се високи стил и утицај визанстијске књижевности, а с друге стране, кристализација и узор будућим борцима за хришћанство и очување вере. Доносимо део *Службе Ћирилу* као илустрацију високог домета стилкси обликованог текста са највишим уметничким вредностима.

Из *Службе Ћирилу* могу се издвојити неки сегменти (краће црквене песме које се служе за поједине прилике: у част светитеља или у склпоу јутрења), они делови који имају високе песничке домете и служили су за формирање служби светаца који су потекли од српских владара и црквених великодостојника у почетку васпостављања српске самосталне државе, али и световних личности (попут Петра Коришког) у српском православном богослужењу.

ДРУГА ПЕСМА

Словом, срцем и језиком Христа, сина Божија,
проповедао си премудрост,
моћ и реч оваплоћену, блажени,
беседним течењима удивео си тријезичнике.

Цевница беседна и света, ваистину,
јавио си се, блажени Ћирило,
са гласом светим спасења,
са звуком духовним свирао си красно,
одгонећи сна.

О уме огњени,
о гласна трубо,
о славују певљиви,
о ластавице говорљива,
о језиче слађи од меда у казивањима,
Ћирило блажени, све нас помени.

СЕДАЛАН

Божијим молитвама просветливши срце своје,
 просветљуј душу благонадахнутих учења,
 и данас пређе у светлост безвечерњу,
 те ти сада светлоносну успомену празнујемо
 насељем срца, преславни Ћирило.

КОНДАК

Јаким умом и боогонадахнутим учењем,
 просветљујући свет пресветлим сјајем,
 оптекао си као муња васељену, Ћирило свети,
 сејао си пресветло слово Божије
 на западу и северу и мору и југу,
 свет просветљујући учењем својим, свети.

ИКОС

Пресветло заволевши живот, свети,
 и сјајем тросунчаног божанства осветљен,
 прошао си као муња васељену,
 па северну земљу и јужну просветлио,
 а западним незалазна светлост засијала,
 тее и мени мрак греховни одагнавши, свети,
 озго испроси благодат духовну,
 јер имаш смелост пред Богом
 да се непрестано молиш за нас, свети.

15. Уместо закључка. И у српској традицији је у легенди (подразумева се и у историји) сачувано сећање на мисионарски рад Солунске браће у коме су донели хришћанство и писменост. Због одређених историјских и друштвених околности, може се с правом тврдити да међу словенским православним народима (и хришћанским народима уопште) Срби вероватно спадају у оне који имају највише елемената који их везују за живот и рад познатих просветитеља. Како смо видели, Ћирило и Методије се поштују као празници у годишњем календару (као сећања на битније датуме њиховог живота) и као крсна слава, њихови канонизовани ликови су насликани на фрескама и иконама, јављају се у изрекама као синоними писмености и просветитељства, посвећене су им имена институција и улица, али – што је необично – нема храмова који су им посвећени.

ЛИТЕРАТУРА

- Дурковић-Јакшић 1986:** Дурковић-Јакшић, Љубомир. Култ словенских апостола Ћирила и Методија код Срба. Београд: Свети архијерејски синод Српске православне цркве, 1986.
- Ђорђевић 1975:** Ђорђевић, Петар. Старословенски језик. Нови Сад: Матица српска, 1975.
- Јагић 1948:** Јагић, Vatroslav. Izabrani kraći spisi. Zagreb: Matica hrvatska, 1948.
- Јагић 1953:** Јагић, Vatroslav. „Članci iz Književnika III“ (1866). Historija Književnosti naroda hrvatskoga i srpskoga. Zagreb: JAZU, 1953.
- Калезић 1989:** Калезић, Димитрије М. Крсна слава у Срба, поријекло, обред, здравице. Београд: Сфариос, 1989.
- Караџић 1977:** Караџић, Вук Ст. Српски рјечник. Београд: Нолит, 1977.
- Николај 2007:** Владика Николај. Охридски пролог. Епархија ваљевска, манастир Лелић, 2007.
- Мекензи – Ирби 1868:** Мекензи, Мјур & А. П. Ирби. Бугарска гледана из Солуна. У: Путовање по словенским земљама Турске у Европи. Београд: Државна штампарија, 1868.
- Милаш 1985:** Милаш, Никодим. Словенски апостоли Кирил и Методије и истина православља. Београд, 1985.
- Недељковић 1994:** Недељковић, Миле. Календар српских народних обичаја и веровања за просту 1995. годину. Ваљево: Агенција Ваљевац, 1994.
- О крсном имену 1985:** О крсном имену (зборник). Београд: Просвета, 1985.
- Слијепчевић 1991:** Слијепчевић, Ђоко. Историја Српске православне цркве. Књига прва: „Од покрштавања Срба до краја XVIII века“. Београд: БИГЗ, 1991.
- Стојановић-Ђорђевић 1986:** Стојановић-Ђорђевић, Јелена. Стара српска књижевност. Београд: Рад, 1986.
- Трифунковић 1990:** Трифунковић, Ђорђе. Кратак преглед југословенских књижевности средњег века. Београд: Филолошки факултет, 1990.